

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Zákaz konkurence po skončení výkonu funkce

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2011

Autor: Jana Guričová

IV. ročník SVOČ

Konzultant: JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do I. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla dříve publikována, nebyla vcelku ani částečně obhájena jako práce diplomová či bakalářská a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

V Praze dne 15. dubna 2011

.....
Jana Guričová

OBSAH

1. ÚVOD.....	strana 3
2. KONKURENČNÍ DOLOŽKY V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU.....	3
2.1 Cesta k (znovu)uznání platnosti konkurenčních doložek v českém právním prostředí.....	4
2.2 Současná úprava konkurenčních doložek v zákoníku práce.....	5
2.3 Zákonná úprava konkurenčních doložek v obchodněprávních vztazích.....	6
3. KONKURENČNÍ KLAUZULE PRO ORGÁNY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ.....	6
3.1. Exkurz do úpravy zákazu konkurence v právu obchodních společností.....	7
3.1.1. Zákaz konkurence – obecná ustanovení.....	7
3.1.2. Dispozitivní úprava v osobních obchodních společnostech.....	8
3.1.3. Zákaz konkurence v kapitálových společnostech.....	8
3.2. Omezení konkurence po skončení výkonu funkce	11
3.2.1. Účel konkurenční doložky.....	11
3.2.2. Kde sjednat konkurenční doložku?.....	12
3.2.3. Rozsah omezení – požadavek přiměřenosti.....	14
3.2.3.1. Věcný rozsah (obsah) omezení.....	14
3.2.3.2. Doba trvání omezení.....	15
3.2.3.3. Území.....	15
3.2.4. Protiplnění.....	16
3.2.4.1. Forma protiplnění.....	16
3.2.4.2. Sjednání protiplnění, dopad rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 2049/2009.....	17
4. ÚPRAVA V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU.....	19
5. ZÁVĚR.....	20
6. SHRUTÍ, SUMMARY (ANOTACE).....	21
7. POUŽITÁ LITERATURA, JUDIKATURA A OSTATNÍ ZDROJE.....	22

1. ÚVOD

V obchodním světě lze na konkurenci pohlédnout dvěma způsoby. Podnikateli může být motorem, který ho nutí se zlepšovat a vyvíjet, na druhou stranu boj s ní bývá velmi těžký a pokud je podnikatel neúspěšný, bude trhem odsouzen k nezdarům.

Člověk je přirozeně tvor zvědavý a učenlivý, své poznatky nabývá a poté má tendenci je uplatňovat. Na druhé straně stojí zájem společnosti chránit nemajetkové hodnoty, které jsou součástí jejího podniku. V případě, že hrozí konkurence od osoby, která zná společnost „ zevnitř“, je seznámena blíže s jejím chodem, strategiemi, plány, klientelou, lze takovou jen těžko považovat za pozitivní. V tomto směru i zákonodárce podává podnikateli pomocnou ruku. V zákoně č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, je podnikání zaměstnanců v předmětu zaměstnavatele podmíněno jeho souhlasem, v právním předpise č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku, nalezneme především u kapitálových společností dnes již kogentně upravená ustanovení zabráňující statutárním i jiným orgánům či jejich členům vykonávat činnosti, které by měly nebo mohly mít vůči společnosti soutěžní povahu.

Vztah mezi společností a jejím orgánem či jeho členem nebývá trvalý. K takto post-smluvní ochraně společnosti slouží částečně úprava o obchodním tajemství, nekalé soutěži či ujednání o konkurenčních doložkách. A právě těm bude v této práci věnována hlavní pozornost, a to z toho důvodu absence jejich zákonné úpravy. Soudní praxe zde dává prostor autonomii vůle. Jenže vše má své, mnohdy těžko odhadnutelné, meze. Mým cílem je možnosti smluvního rozšíření zákazu konkurenčního jednání orgánů či jejich členů na období po zániku funkce prozkoumat, převážně pomocí judikatury, a navrhnout, jak postupovat při kontraktaci, aby institut konkurenčních doložek mohl být využíván k plnění svého účelu bez větších rizik a nevíтанých překvapení, často spočívajících v absolutní neplatnosti vzešlých dohod.

2. KONKURENČNÍ DOLOŽKY V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU

Dříve než se pokusíme vymezit možnosti sestavení konkurenční doložky pro orgány či členy orgánů obchodních společností (dále je označením „statutární orgán“ či „orgán“ myšlen i člen orgánu společnosti, avšak není jím myšlena valná hromada), je vhodné hledat inspiraci v jiných oblastech, ve kterých je tato problematika řešena. Cílem však není snaha o

analogickou aplikaci kodifikované materie, o jejíž použitelnosti mohou vyvstat pochybnosti, jak upozorňují například K. Eliáš a P. Bezouška¹, kteří své tvrzení podpírají argumentací, že úprava konkurenčních doložek v zákonných předpisech je vždy velmi speciální a pevně spjata se subjektem, pro který má platit, nelze ji proto neodůvodněně rozšiřovat. Budeme tedy vycházet spíše ze soudních rozhodnutí, která se dotýkala daných oblastí před tím, než došlo k zákonné úpravě.

2.1 Cesta k (znovu)uznání platnosti konkurenčních doložek v českém právním prostředí

Otázka preventivního omezení konkurenčního jednání po skončení smluvního vztahu není ničím novým, pro naše území byl řešena již v právních předpisech ze začátku minulého století². Změněná společenská, tedy i právní, situace v českých zemích po druhé světové válce zatlačila problém konkurence do pozadí. Nutně musel opětovně vyvstat na povrch po politickém převratu, během ekonomické reformy. V devadesátých letech byl náš právní řád prost ustanovení o konkurenčních doložkách. O jejich přípustnosti, jak ve vztazích pracovněprávních, tak obchodněprávních, se vedly četné diskuze. Z jedné strany se ozývaly nesouhlasné hlasy, opírající se o článek 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (*Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.*) a jeho mimozákonnou neomezitelnost³, druhá strana oponovala občanskoprávní zásadou vyjádřenou Listinou v článku 2 odst. 3 (*Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*)⁴. Objevovaly se také názory, které sice odmítaly bez zákonného ustanovení konkurenční doložky ve značně kogentně upravených vztazích pracovněprávních, ale zároveň je schvalovaly pro volněji koncipované vztahy obchodní⁵. Problém se nakonec dostal až před Ústavní soud. V rozhodnutí ze dne 1. listopadu 1995 sp. zn. II. ÚS 192/95, uveřejněný pod č. 73 ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 4, roč. 1995, se zabýval oprávněností nároku zaměstnavatele na zaplacení smluvní pokuty bývalým zaměstnancem, který porušil ujednaný zákaz podnikání ve shodném obchodním odvětví, jenž byl součástí pracovní smlouvy a měl

¹ Eliáš, K., Bezouška, P.: Konkurenční klauzule v česko-slovenském srovnání, Obchodněprávní Revue, 2010, č. 12, s. 346.

² Viz § 36 zákona č. 20/1910 ř.z., O obchodních pomocnících.

³ Např. Zrútský, J.: Konkurenční ujednání v pracovních smlouvách, Právní rozhledy, 1996, č. 11, s. 515.

⁴ Např. Pelikánová, I: Konkurenční doložky a český právní řád, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 17, zdroj ASPI, ASPI ID: LIT7944CZ.

⁵ Černohlávek, J.: K zákazu konkurence po skončení smluvního poměru, Obchodní právo, 1994, č. 11, s. 16.

trvat 12 měsíců od skončení pracovního poměru. Bylo třeba rozhodnout, zda je toto ujednání platné. Ústavní soud seznal, že ano. Usoudil, že byla zachována rovnost v právu podnikat na straně zaměstnavatele a na straně zaměstnance. Dále zobecnil, „že bude třeba individuálně přistupovat k hodnocení tzv. „konkurenčních ujednání“...jsou zde důležité takové ukazatele, jako je výše sjednané pokuty, délka doby pracovního poměru, délka doby závazku, povaha provozu atd.“ Zdá se být velmi překvapivé, že ani tento výrok strážce ústavnosti rozbourané vody neuklidnil. Někteří autoři se proti němu velmi rázně postavili, tvrdě zněla kritika například J. Zrútského⁶. Naopak rozhodnutí uvítala a nesouhlasné názory rázně odsoudila I. Pelikánová⁷. Její závěry plynoucí z argumentace historickou i zahraniční komparací, zdůraznění potřeby odlišného vnímání právní teorie i praxe v nové společenské situaci a varování před přetrváváním „intelektuální železné opony“ jsou dodnes hodny uznání, tím spíš, že byly v nedávné době citovány samotným Ústavním soudem⁸. Avšak k podkopání jistoty značnou měrou přispělo rozhodnutí sp. zn. 33 Cdo 1008/98⁹ ze dne 3. března 2000, kde Nejvyššího soudu prohlásil za neplatnou konkurenční doložku mezi dovozatелеm a jeho bývalým obchodním zástupcem (tedy ze vztahu obchodního!). Své stanovisko založil nejen na faktu, že ujednání o konkurenční klauzuli bylo příliš neurčité, nýbrž konstatoval ještě, že „dohodou stran se nelze platně vzdát práva podnikat, a to ani z části, popř. po omezenou dobu, nestanoví-li např. zákon možnost takové dohody...“ Vycházel při tom opět z čl. 26 Listiny základních práv a svobod, přičemž poukázal na odstavec 2, který praví, že *zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností*. Situace byla nakonec vyřešena legislativní cestou. Novelou č. 155/2000 Sb. byl v zákoně č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, v té době platném, doplněn § 29 a novelou obchodního zákoníku číslo 370/2000 Sb. se do dílu upravujícího smlouvu o obchodním zastoupení vložil nový § 672a. Obě úpravy stanovily podmínky pro platné sjednání konkurenční doložky.

2.2 Současná úprava konkurenčních doložek v zákoníku práce

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, stanovuje náležitosti a postup sjednání konkurenčních klauzulí v § 310. Jak nabádal již Ústavní soud ČR ve výše zmíněném rozhodnutí z roku 1995, je zde výslovně kladen důraz na přiměřenost ujednání a ochranu zájmů zaměstnance.

⁶ Viz poznámka č. 3.

⁷ Viz poznámka č. 4.

⁸ Viz náleží sp. zn. III. ÚS 101/05, ze dne 26. srpna 2010, dostupný na internetové adrese <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

⁹ O správnosti tohoto rozhodnutí je obecně důvodné pochybovat, nebylo zveřejněno. Dostupné je s komentářem in Bělovský, P.: Konkurenční doložka v obchodních závazkových vztazích, Jurisprudence, 2000, ročník III., č. 8, s. 24-31.

Maximální doba, po kterou může být po zániku pracovněprávního vztahu osoba omezena, činí jeden rok. Zarážející je však povinnost zaměstnavatele platit vyrovnání ve výši průměrného měsíčního výdělku bývalého zaměstnance. Nejenže původní úprava v zákoně č. 20/1910 ř. z. neobsahovala primárně žádný příkaz k protiplnění (záleželo vždy na dalších okolnostech), ani současné evropské úpravy nejsou tolik přísné, většinou se výše pohybuje do 50% průměrného měsíčního výdělku¹⁰. Takto jsou znevýhodněni především malí podnikatelé, kteří si tak vysoký výdaj nikdy nebudou moci dovolit a jejich postavení na trhu tím může utrpět. Nicméně je nutné připustit i skutečnost, že najít si novou práci často zcela mimo vyučený či vystudovaný obor může být pro zaměstnance komplikované.

2.3 Zákonná úprava konkurenčních doložek v obchodněprávních vztazích

V obchodním zákoníku nalezneme ustanovení o konkurenční doložce na třech místech. V § 488a, který spadá do dílu o smlouvě o prodeji podniku, v § 488h pro smlouvu o nájmu podniku, a oba tyto odkazují na § 672a, kde je upravena konkurenční klauzule pro obchodního zástupce. K její platnosti je třeba sjednat dobu, která může činit maximálně dva roky, a území nebo okruhu osob na tomto území. Omezení platí v předmětu obchodního zastoupení, nebo v jiné činnosti, která by měla soutěžní povahu vůči podnikání zastoupeného. Pokud to vyžaduje ochrana zástupce, může soud konkurenční doložku omezit nebo prohlásit za neplatnou. Podoba smlouvy o obchodním zastoupení má svůj původ ve směrnici Rady 86/653/EHS, nicméně konkurenční doložka u nás byla výslovně zákonem povolena až novelou z roku 2000. Tedy také její přípustnost a povaha vyplývaly dlouhou dobu pouze z judikatury, která je nyní zdrojem inspirace pro konstrukci soutěžní doložky funkcionářů¹¹ obchodních společností.

3. KONKURENČNÍ KLAUZULE PRO ORGÁNY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ

Možnost sjednání konkurenčních doložek pro orgány společností dodnes v základu vychází se staré soukromoprávní zásady, co není zakázáno, je dovoleno. Již v 90. letech zněly názory, že

¹⁰ Pro srovnání úprav pracovněprávních konkurenčních doložek v různých státech světa viz. <http://iuslaboris.com/Files/non-compete-clauses-an-international-guide.pdf>.

¹¹ Pojmem „funkcionář“ je v této práci myšlen výlučně orgán či člen orgánu obchodní společnosti.

právě především ve volněji koncipovaných obchodních závazkových vztazích by mělo být umožněno takové smluvní ujednání povolit¹². To několikrát vyřkl i Ústavní soud, poprvé v rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 464/98 ze dne 5. února 2001, a přímo i pro člena představenstva na začátku roku 2008, když ve svém usnesení sp. zn. II. ÚS 30/08 potvrdil, že právě ve vztazích obchodněprávních, regulovaných převážně dispozitivními normami, je třeba konkurenční ujednání jako projev smluvní volnosti, když to žádný právní předpis nezakazuje, připustit. Přímou zákonnou úpravu stále postrádáme. Korektivem kontraktační svobody bude institut dobrých mravů.

3.1. Exkurz do úpravy zákazu konkurence v právu obchodních společností

Pokud jde o obecný zákaz konkurence pro statutární orgány společností, respektive jejich členy, náš současný obchodní zákoník s ním výslovně počítá, tedy pokud jde o období výkonu funkce. Je vhodné se zde krátce zastavit, protože při konstrukci konkurenčních doložek pro statutární orgány může tato zákonná úprava hrát značnou roli, jelikož v četných případech půjde toliko o její časové rozšíření. Pozornost zde však bude věnována spíše jen takovým oblastem, jež činí výkladové problémy. Je nutno zdůraznit, že při smluvním časovém rozšíření zákazu konkurence bude možné aplikovat obecnou zákonnou úpravu pouze přiměřeně, jak bude vyplývat z povahy věci.

3.1.1. Zákaz konkurence – obecná ustanovení

Základní určení nalezneme v obecných ustanoveních obchodního zákoníku v § 65. Výraznější odlišnosti sledujeme hlavně mezi úpravou společností osobních a společností kapitálových. Odstavec 2 § 65 upravuje nároky společnosti vůči osobě, jež zákonný zákaz konkurence porušila. Společnost může požadovat i) vydání prospěch z obchodu, při kterém byl zákaz konkurence porušen, ii) převedení tomu odpovídajícího práva na společnost a iii) není dotčeno právo na náhradu škody. Je nutno zdůraznit jednu skutečnost. Důsledkem porušení zákazu konkurence není neplatnost úkonu, kterýmž k porušení došlo. Ustanovení § 65 uvádí svou zvláštní sankci, která může nastoupit v případě, že porušiteli z jednání vzešel prospěch či společnosti vznikla škoda. Tak je upozorněno již v důvodové zprávě k zákonu č. 513/1991 Sb.

¹² Srov. viz poznámka č. 5.

3.1.2. Dispozitivní úprava v osobních obchodních společnostech

Pro veřejnou obchodní společnost a komanditní společnost jsou omezení v oblasti zákazu konkurence koncipována dispozitivně. Relevantní úpravu pro první zmíněnou najdeme v § 84 ObchZ. V díle o komanditních společnostech objevíme jen skromné ustanovení § 99 sdělující, že zákaz konkurence neplatí pro komanditistu, dispozitivně. Nicméně § 94 odst. 3 nás vede k úpravě pro veřejnou obchodní společnost. Platí tedy pro obě formy totéž. Společenská smlouva může stanovit odchylky. O osobních společnostech nebude v práci dále přímo pojednáváno, výklad se zaměří na úpravu společností kapitálových.

3.1.3. Zákaz konkurence v kapitálových společnostech

Pro společnost s ručením omezeným v § 136 a akciovou společnost v § 196 je dána kogentní úprava s tím, že společenská smlouva, stanovy či usnesení valné hromady mohou určit další omezení. Pro obě formy kapitálových obchodních společností platí téměř doslovně totéž, alespoň co se výčtu nutných minimálních omezení týká.

Podle písmene a) prvního odstavce obou výše zmíněných ustanovení statutární orgán nesmí i) *podnikat v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti* ii) *ani vstupovat se společností do obchodních vztahů*. Zásadní význam pro posouzení, zda došlo k nedovolenému konkurenčnímu jednání, má určení rozsahu pojmu předmět, popř. obor podnikání. Odborná literatura je v tomto případě jednotná¹³. Mezi oborem a předmětem podnikání není spatřován rozdíl. K určení, zda byl zákaz konkurence porušen, se má vždy konkrétně posuzovat, jestli v jednotlivém případě vyvíjel statutární orgán skutečně aktivitu shodnou s podnikatelskou činností společnosti, a to někdy dokonce jen s hlavní činností¹⁴. Pro podporu tohoto stanoviska znějí argumenty, že rejstříkové soudy zapisují předmět podnikání shodný se zněním živnostenského oprávnění a vymezení je příliš široké, typickým příkladem je označení „koupě zboží za účelem prodeje a prodej“.¹⁵ Lze tedy připustit, že co se zákazu konkurence dle obchodního zákoníku týká, je předmětem či oborem činnosti nutno rozumět takový, který má k podnikatelské činnosti společnosti soutěžní povahu. Povinnost statutárního orgánu

¹³ Viz např. Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl II., Polygon, 2002, s. 1210; Štenglová I. in Štenglová I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Obchodní zákoník: Komentář, 13. vydání, C. H. BECK, 2010, s. 729.

¹⁴ Pokorná, J., Večerková, E.: K zákazu konkurenčního jednání v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1997, č. 12, s. 604.

¹⁵ Viz např. Rada, I. a kol.: Jednatel s.r.o., představenstvo a.s., Linde, Praha, 2004, s. 105; Křetínský, D.: Věcný a osobní rozsah zákazu konkurence v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1999, č. 6, s. 303.

jednat s péčí řádného hospodáře a důsledky spojené s jejím porušením však pochopitelně zůstává neomezena. V extrémních případech, kdy by statutární orgán výrazně upřednostnil svůj zájem před zájmem společnosti, by připadala v úvahu i ochrana společnosti z důvodu porušení povinnosti loajality.

Pokud jde o obrat „do obchodních vztahů“, nelze jej rozhodně ztotožňovat se vztahy obchodně závazkovými podle třetí části zákona č. 513/1991 Sb. Dle § 261 odst. 3 pís. f) ObchZ je vztah mezi statutárním orgánem či jeho členem je vztahem obchodně závazkovým, tzn. absolutním obchodem. Zmíněné „obchodní vztahy“ by mohly představovat tzn. relativní obchody, vymezené v § 261 ods. 1 ObchZ. Podobně uvažuje i například J. Dědič, který poznamenává, že „*se zakazuje jednati, aby jako podnikatel vstupoval se SRO, jejímž je jednatelem, do závazkových vztahů při svém podnikání bez ohledu na to, zda podniká ve stejném nebo obdobném předmětu podnikání anebo v oboru zcela odlišném*“¹⁶. Nadto I. Štenglová podotýká, že by se omezení mělo týkat i vztahů v dalších stupních, např. subdodavatelských¹⁷. S tím lze souhlasit, statutární orgán v takovém případě sice není v přímém smluvním vztahu se společností, v níž funkci zastává, nicméně jeho vlastní zájem na podobě poměru, který je mezi společností a jejich „společným“ partnerem (např. přímým dodavatelem), může být často v rozporu se zájmem společnosti.

V písmeně b) je zakázáno *zprostředkovávat nebo obstarávat pro jiné osoby obchody společnosti*. Obsah tohoto ustanovení vykládá doktrína různě. Zřejmým účelem zákazu konkurence je zamezit jednáním, která by mohla ohrožovat zájmy společnosti. Z toho důvodu nelze souhlasit s příliš zjednodušujícím stanoviskem I. Štenglové, že dané ustanovení „*znemožňuje uzavírání smlouvy mandátní, komisionářské a ostatních smluv obstaravatelského typu, jejichž obsahem je zprostředkování či dokonce uzavření smlouvy se společností*“¹⁸. Jinak dané ustanovení zřejmě chápe J. Dědič, který k němu jako příklad uvádí případy, kdy „*jednatel určitou zakázku, kterou mohl sjednat pro SRO, ke je jednatelem, obstará či zprostředkuje pro jinou osobu*“¹⁹. Lze trvat na tom, že za „obchody společnosti“ není možné považovat pouze ty, ve kterých společnost figuruje jako přímý účastník smlouvy, tedy obchody „se společností“. Z důvodové zprávy k zákonu č. 370/2000 Sb., kterým se daná ustanovení měnila, lze dovodit, že jsou zde myšleny obchody, jež souvisejí s podnikatelskou

¹⁶ Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl II., Polygon, 2002, s. 1209.

¹⁷ I. Štenglová in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Obchodní zákoník: Komentář, 13. vydání, C. H. BECK, 2010, s. 728.

¹⁸ Tamtéž, s. 729.

¹⁹ Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl II., Polygon, 2002, s. 1210.

činností společnosti, tedy ať již společnost jejich účastníkem je či není. Původně dotčená ustanovení zněla: *(1) Pokud ze společenské smlouvy nebo stanov nevyplývají další omezení, jednatel nesmí: a) vlastním jménem nebo na vlastní účet uzavírat obchody, jež souvisejí s podnikatelskou činností společnosti, b) zprostředkovávat pro jiné osoby obchody společnosti.* V důvodové zprávě se uvádí: „ *Problematika obstarávání obchodů společnosti pro jiného se přesouvá z písm. a) do písm. b).* “ Lze se tedy domnívat, že problematika obstarávání se přesouvá, aniž by se zužovala oblast, na kterou dopadá.

Další omezení následuje pod písmenem c), kde je zakázáno *účastnit se i) na podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením ii) nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání.* Neomezeně ručícím je typicky společník ve veřejné obchodní společnosti a komplementář v komanditní společnosti. Neměl by být ale opomíjen ani člen evropského hospodářského zájmového sdružení, který dle § 7 zákona č. 360/2004 Sb. ručí za závazky evropského sdružení jako společník veřejné obchodní společnosti za závazky této společnosti. Společníkem s neomezeným ručením se ovšem může stát i komanditista, jelikož dle § 95 ObchZ obsahuje-li firma společnosti jeho jméno, ručí za závazky společnosti jako komplementář, tedy celým svým majetkem. Druhá část ustanovení zakazuje orgánu účast v jakékoli formě obchodní společnosti, pokud by zde byl v postavení ovládající osoby. Pojem „ovládající osoba“ je vymezen v § 66a ObchZ, je jí například většinový společník.

Poslední písmeno d) odstavce prvního shodně u § 136 a § 196 zakazuje *vykonávat činnost jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání, ledaže jde o koncern.* Pokud jde o obrat „výkon činnosti jako statutární orgán“, lze mít za to, že do této pozice se osoba dostává již okamžikem, kdy je zvolena a vysloví souhlas se svým jmenováním do funkce. Obchodní zákoník nerozlišuje mezi fakticky fungujícími a pouze formálně jmenovanými statutárními orgány, povinnosti tam stanovené platí pro oba stejně. Ustálená je v tomto směru judikatura v pracovněprávních věcech, pokud jde o případy konkurenčního jednání podle zákoníku práce. Je zde uváděno, že i když statutární orgán nevyvíjí jménem společnosti žádnou aktivitu navenek, tedy ani společnost nevyvíjí žádnou činnost, nepřestává být tato společnost podnikatelem a statutární orgán je i nadále statutárním orgánem tohoto podnikatele²⁰. Lze se setkat s názorem, že porušení tohoto ustanovení může být důvodem pro zamítnutí návrhu na

²⁰ Viz např. rozhodnutí sp. zn. 2 Cdon 1628/97 ze dne 4. listopadu 1998 uveřejněný v časopise Soudní judikatura, roč. 1999, č. 22.

povolení zápisu orgánu do obchodního rejstříku²¹. Nicméně již výše bylo zmíněno, a odstavce druhé § 136 i § 196 to opakují, že porušení zákazu má důsledky stanovené v § 65, takže usnesení valné hromady, jímž byla osoba porušující zákaz konkurence zvolena, zůstane platné a zákonný požadavek, aby osoba zapisovaná do funkce statutárního orgánu nepůsobila v obdobné funkci ve společnosti se stejným předmětem podnikání nenalezneme. Z toho lze usuzovat, že postup rejstříkového soudu, který by zápis odmítl provést, by nebyl správný. K podobnému závěru dochází i J. Dědič²². V poslední větě tohoto odstavce je stanoveno, že zákaz nebude porušen, pokud funkci dalšího orgánu bude osoba vykonávat v rámci koncernu, ten je blíže vymezen v § 66a ObchZ.

Je vhodné poznamenat, že daná omezení platí dle odkazů v § 139 odst. 4 a § 200 odst. 3 ObchZ i pro členy dozorčí rady společnosti.

3.2. Omezení konkurence po skončení výkonu funkce

3.2.1. Účel konkurenční doložky

Abychom se vyhnuli případným komplikacím při volném užití konkurenční klauzule, je nutné si v první řadě uvědomit, co je základním účelem tohoto institutu. Tato otázka musela být zodpovězena již při prvním připuštění platnosti daných omezujících ujednání, když ještě neměla oporu v zákoně. Cílem je dosažení rovnosti v právu na podnikání²³. Na jedné straně stojí svoboda podnikání bývalého člena orgánu, na druhé straně je třeba chránit právo společnosti-podnikatele na nerušené podnikání v zavedeném podniku, které by mohlo být konkurenčním jednáním bývalého partnera nepřiměřeně narušeno. Doložka musí být sjednána tak, aby byla spravedlivá a vzájemně vyvážená pro oba kontrahenty, a nebyl ohrožen čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Účelem není zcela zabránit bývalému funkcionáři v podnikatelských aktivitách, či jinak jej znevýhodnit, popř. zvýhodnit vysokou odměnou. Aby byla konkurenční doložka pro orgány společnosti platně sjednána a plnila dobře svůj základní a zásadní účel, musíme při její konstrukci zohlednit a dobře si rozmyslet několik prvků.

²¹ I. Štenglová in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Obchodní zákoník: Komentář, 13. vydání, C. H. BECK, 2010, s. 469.

²² Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl III., Polygon, 2002, s. 2437.

²³ Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 1995 sp. zn. II. ÚS 192/95, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, sv. 4, roč. 1995, č. 73.

3.2.2. Kde sjednat konkurenční doložku?

Významné bude již rozhodnutí, kde upravit takovou povinnost orgánu. Nejvyšší soud usnesením ze dne 8. ledna 2002 sp. zn. 29 Odo 463/2001 připustil časové rozšíření zákazu konkurence pro jednatele ve společenské smlouvě, nabízí se však otázka, zda je v takovém případě potřeba souhlasu člena orgánu. V daném rozhodnutí se s ní dovolací soud vyrovnal takto: „... je-li v okamžiku, kdy jednatel vyslovil souhlas se svým jmenováním do funkce, takový zákaz konkurence upraven ve společenské smlouvě a jednatel byl se společenskou smlouvou předem seznámen, lze mít zpravidla za to, že s omezeními, která pro něj ze společenské smlouvy vyplývají, souhlasí“. Avšak v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 1053/2007 ze dne 25. září 2007 uvádí mimo jiné následující: „ Ustanovení § 196 obch. zák. se vztahuje jen na ty případy, kdy určuje rozsah zákazu konkurence zákon anebo, na základě zákonného zmocnění, stanovy či valná hromada.... Rozšíření rozsahu zákazu konkurence nad rámec stanovený zákonem ve stanovách či v usnesení valné hromady přitom zákon nepodmiňuje souhlasem osob, které mají být v budoucnu tomuto zakazu podrobeny“. Z dalších vět soudu nelze dovodit, zda se dané závěry vztahují pouze na rozšíření věcné či i časové, poněvadž daný případ se dotýkal obou. Byť se Nejvyšší soud na obě zmíněná rozhodnutí již několikrát odvolal, ani v jednom případě z nich nepoužil svá tvrzení ohledně časového rozšíření zákazu konkurence ve společenské smlouvě či ve stanovách. To mám dovoluje pochybovat, zda byly tyto závěry zcela správné. Lze skutečně pouhou změnou společenské smlouvy či stanov takto postihnout člena orgánu i po zániku funkce? Vycházejme z argumentace, kterou soudy dovodily platnost konkurenčních omezení. Zdůrazňována byla, kromě oprávněného účelu a přiměřenosti, také smluvní povaha oněch ujednání, pramenící z autonomie vůle stran. Společenská smlouva je dohoda mezi společníky, vzniká jejich projevem vůle²⁴. Člen statutárního orgánu se svým zvolením nestává účastníkem takové smlouvy a ke svému post-smluvnímu omezení musí dát souhlas. Ten je možno dát i konkludentně, jak je předkládáno právě v rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 463/2001. Nicméně interpretace závěrů rozsudku sp. zn. 29 Cdo 1053/2007, která by připouštěla jednostranné uložení post-smluvního zákazu konkurence pouhou změnou stanov, nemusí obstát, uvedené závěry by měly být vztahovány pouze k rozšíření věcnému. Ve stejném rozhodnutí bylo potvrzena možnost rozšíření zákazu konkurence dvoustrannou dohodou, o čemž však nebylo nutné pochybovat.

²⁴ Viz Pelikánová, I., Černá, S. a kol.: Obchodní právo 2, ASPI-Wolters Kluwer, 2006, s. 320.

Velmi často se setkáváme s uzavřením dohody o konkurenční doložce ve smlouvě o výkonu funkce. Ta musí být dle § 66 odst. 2 schválena valnou hromadou, takže bude zachována kontrola ze strany společníků či akcionářů. Nicméně rozsah omezení a případné protiplnění bude nutno vymezit v závislosti na několika faktorech, které při vzniku funkce často nebudou předvídatelné, stejně jako nemusí být jisté, že omezení určité osoby bude vskutku potřeba. Proto je vhodné v ujednání stanovit, že určité body budou upřesněny až na konci vztahu. To připouští i Nejvyšší soud, v již zmiňovaném rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1053/2007 nevidí problém v dohodě o uzavření budoucí kompenzační smlouvy, jejíž obsah měl záviset na době působení člena představenstva ve společnosti a na jeho pracovním zařazení. V rozsudku dne 13. června 2007 sp. zn. 32 Odo 407/2005²⁵ se v mandátní smlouvě setkáváme s ujednáním o budoucím doplnění okruhu klientů, jimž jeden rok od ukončení vztahu nesměl mandátář poskytovat poradenské služby. Lze tedy konstatovat, že není příliš praktické uzavřít úmluvu ve zcela konkrétní podobě, spíše lze doporučit pouze uvést způsob či postup, podle kterého bude v době zániku vztahu dohoda doplněna, jak předvídá např. § 269 odst. 3 ObchZ, popř. dohodou o uzavření budoucí smlouvy. Také je vhodné zvážit, zda neujednat možnost společnosti zcela odstoupit od smlouvy v případě, že nebudou dány předpoklady pro dosažení účelu, ke kterému měla směřovat, jinak by se totiž bývalý člen orgánu mohl domáhat doplnění a dodržení smlouvy soudní cestou. Není ovšem ani vyloučeno, aby byla dohoda o omezení konkurenčního jednání uzavřena až při ukončení vztahu, avšak společnost se tím vystavuje riziku, že k ní odcházející osoba, třeba již s velmi konkrétní vidinou dalšího zaměstnání či funkce, nebude chtít dát souhlas. Na počátku vztahu je společnost především v mnohem silnější vyjednávací pozici, lze totiž předpokládat, že zvolená osoba o funkci stojí. Naopak na konci vztahu může být ve výhodnější pozici již funkcionář.

Velmi obvyklým nástrojem zakomponovaným do konkurenčních doložek je smluvní pokuta. Ta musí být také platně sjednána, proto je třeba dát maximální pozor na její přiměřenost a určitost²⁶. V dohodě je možno vztáhnout na případné porušení režim § 65 ObchZ odst. 2, který platí při porušení zákonného zákazu konkurence²⁷.

²⁵ V tomto rozhodnutí byla potvrzena možnost sjednání konkurenční doložky pro mandátáře. Nejvyšší soud na něj později několikrát odkázal.

²⁶ Viz např. Čech, P.: K přiměřenosti smluvní pokuty, Právní rádce, 2008, č. 5, s. 24-32.

²⁷ Viz rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1053/2007 ze dne 25. září 2007.

3.2.3. Rozsah omezení – požadavek přiměřenosti

Dalším ze základních faktorů, které je nutno důkladně zvážit, je rozsah omezení. Přiměřenost je jednou z nutných a všemi soudy mnohokrát skloňovaných podmínek. Pokud by byl obsah ujednání pro bývalého člena orgánu příliš přísný, následovala by absolutní neplatnost pro rozpor s dobrými mravy či zásadami poctivého obchodního styku. Je třeba zmínit, že zde není dána tzv. moderační pravomoc soudu, jakou má díky § 672a odst. 3 v případě konkurenční doložky u obchodního zástupce. Je vhodné solidně posoudit, jaké reálné riziko by konkurenční jednání bývalého funkcionáře pro konkrétního podnikatele znamenalo. Také lze promyslet, zda v ujednání nestanovit možnost „osvobodit se“ ze zákazu tím, že by bývalému členu orgánu k určité jím zamýšlené činnosti dala společnost výslovný předchozí souhlas.

Chybí nám zákonné určení náležitostí, které musí být sjednány, aby dohoda platně vznikla. Inspirujeme-li se bohatou judikaturou ohledně uznávání konkurenčních klauzulí u zaměstnanců či obchodních zástupců z období, kdy ještě nebyly legislativně zachyceny (viz výše), můžeme vymezit několik prvků, které byly soudy označeny za nutné, a zohlednit několik ukazatelů, jež jsou považovány za důležité.

3.2.3.1. Věcný rozsah (obsah) omezení

Esenciální je v dohodě o konkurenční doložce sjednat, co vše má být statutárnímu nebo jinému orgánu či jeho členu zakázáno. V čím více činnostech ho omezíme, tím podstatněji musíme na jiném místě rozsah zúžit či zvýšit kompenzaci.

Není neobvyklé, že věcný rozsah zákazu konkurence uvedený v § 136 (§ 196) odst. 1 ObchZ²⁸ bývá časově rozšířen i na období po zániku funkce. Zákonné ustanovení je však celkem přísné a široké, proto je nutné uvážit, zda je to u konkrétního funkcionáře skutečně třeba, pokud by nastal spor, podnikatel by si musel takto obsáhlou míru zákazu obhájit, případně se ospravedlnit odpovídající kompenzací. Nicméně je zřejmé, že právě osoba v pozici statutárního orgánu mohla mít přístup ke všem možným informacím, výrobním postupům, seznámit se s významnými klienty, osvojit si strategické plány atd., tedy může být pro její značné omezení skutečně pádný důvod. Lze dokonce přidat další oblasti, ve kterých je

²⁸ K tomu blíže viz podkapitola 3.1. Exkurz do úpravy zákazu konkurence v právu obchodních společností.

obava, že by pro podnikatele mohl představovat konkurenční hrozbu, např. zapovědět i účast v jiných obchodních společnostech²⁹.

Je třeba dbát obezřetnosti při určení předmětu omezení. V rozhodnutí ze dne 12. července 2006 sp. zn. 32 Odo 659/2005, které se týkalo platnosti konkurenční klauzule pro obchodního zástupce, kdy její náležitosti ještě nebyly v zákoně upraveny, Nejvyšší soud vykl, že zákaz výkonu činnosti v oblastech „*obdobných*“ činnostem, v nichž daná osoba jako obchodní zástupce působila, je ustanovení široké a neurčité. V tomto případě tedy aplikoval § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, s tím, že „*sjednaná konkurenční doložka se svým obsahem přičí dobrým mravům, neboť se vymyká smyslu a cílům, pro které může být konkurenční doložka sjednána, a nesleduje již pouze ochranu žalobkyně, ale bylo jí popřeno právo žalovaného na svobodné podnikání*“.

3.2.3.2. Doba trvání omezení

Je zcela vyloučeno sjednat konkurenční doložku na období bez časového omezení. Taková by byla absolutně neplatná³⁰. Nejčastěji se lze setkat s doložkami s trváním jeden či dva roky, ale narazíme i na tříleté, pětileté. Při stanovení přiměřené délky trvání závazku je třeba zohlednit několik kritérií. Jedním z nich je povaha podnikatelské činnosti. Pokud jde o dynamicky se vyvíjející obor, nebude nutné osobu zavazovat dlouho, a naopak. Dalším faktorem ovlivňujícím míru přiměřenosti může být také délka období, po které ve funkci působil.

3.2.3.3. Území

Na požadavku vymezení určitého území, na kterém se má bývalý funkcionář zdržet soutěžního působení, judikatura netrvá vždy, nicméně pokud není splněn, je opět nutno zvýšit hodnotu protiplnění. Pravděpodobně zlomovým rozhodnutím pro tento bod bude čerstvý rozsudek sp. zn. 23 Cdo 4192/2008 ze dne 25. února letošního roku, v němž Nejvyšší soud vztáhl závěry o nutnosti vymezení území pro obchodního zástupce³¹ i na sjednání doložky ve smlouvě mandátní³². Konstatoval, že „*nevymezení zákazu konkurence na určité území je pak nepřiměřeným zásahem do práva svobodného podnikání, což je v rozporu se zásadou rovnosti účastníků*“. Proto je vhodné, aby i teritorium bylo v doložce sjednáno. V některých případech

²⁹ Viz rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1053/2007 ze dne 25. září 2007.

³⁰ Viz rozhodnutí sp. zn. 32 Odo 1042/2005 ze dne 26. března 2008.

³¹ Nyní je pro něj požadavek vymezení území uveden přímo v § 672a odst. 1 ObchZ.

³² Tou se dle § 66 odst. 2 ObchZ přiměřeně řídí i vztah mezi společností a členem orgánu.

může být nepřiměřené i příliš široké územní omezení, např. na celou Českou republiku, protože podnikateli s opravdu lokální působením například pouze v Praze by nemuselo být ospravedlnitelně škodlivé podnikání jeho bývalého člena orgánu v Brně, byť s podobným předmětem činnosti. Naopak v některých případech, hlavně u velkých společností s mezinárodním účinkováním, bude možno zakázat konkurenční jednání i v několika státech, opět s odpovídajícím vyrovnáním.

3.2.4. Protiplnění

Otázka kompenzace si zaslouží zvláštní pozornost. Dříve než byla problematika konkurenčních doložek definitivně zachycena v našem právním řádu, dovodil Nejvyšší soud jeden ze znaků povahy těchto dohod. Ve svém rozhodnutí ze dne 11. Dubna 2002 sp. zn. 21 Cdo 1276/2001, uveřejněným v časopise Soudní judikatura č. 7, roč. 2002, pod poř. č. 132, totiž označil vztah z ujednání o konkurenční doložce za synallagmatický. V daném případě pak potvrdil neplatnost takového ujednání, které neobsahovalo žádný závazek na straně zaměstnavatele, který by odpovídal výraznému omezení zaměstnance po skončení pracovního poměru. Pokud má tedy omezení zavázané osoby větší rozsah, vždy musí být nějakým způsobem za své omisivní jednání odškodněna. Jak bylo zdůrazňováno, pokud jde o výši, míra přiměřenosti vyrovnání závisí na tom, čeho všeho, po jakou dobu, případně na jak rozsáhlém území se daná osoba musí zdržet. Je rozhodně vhodnější, aby byl v dohodě o konkurenční klauzuli sjednán spíše postup či vzorec, jak výši protiplnění vypočítat v okamžiku zániku funkce, či budoucí doplnění kontraktu, než určit zcela pevnou částku.

3.2.4.1. Forma protiplnění

Jakým způsobem či v jaké formě bude odškodnění realizováno záleží na dohodě stran. Podmínkou je, aby toto plnění přinášelo omezené osobě hospodářský prospěch přímo v době trvání jejího závazku³³. V zákoníku práce jsou dřívějšímu zaměstnanci částky vypláceny měsíčně, u obchodního zástupce bývá protiplnění poskytováno v rámci odškodnění v případě ukončení smlouvy o zastoupení dle § 699 ObchZ, pokud je konkurenční doložka sjednána. Vyrovnání nemusí být vypláceno v peněžité formě, stejně jako u odměny za výkon funkce připadá v úvahu i plnění naturální³⁴.

³³ Viz rozhodnutí sp. zn. 21 Cdo 249/2005 ze dne 25. října 2005.

³⁴ Viz Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl I., Polygon, 2002, s. 449.

3.2.4..2. Sjednání protiplnění, dopad rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 2049/2009

Dne 28. dubna 2010 v rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 2049/2009 Nejvyšší soud potvrdil vynětí plnění poskytovaných za dodržení zákazu konkurence po dobu po skončení výkonu funkce z režimu § 66 odst. 3 ObchZ.^{35 36}. Tyto závěry jsou pro naši problematiku zcela zásadní. Pokud bychom mohli aplikovat § 66 odst. 3 ObchZ, měli bychom na výběr pouze ze tří možností, jak kompenzaci za omezení sjednat: 1. ve vnitřním předpise (jímž je nepochybně v tomto ustanovení myšlen takový, na kterém se usnese valná hromada³⁷), 2. v dohodě, se souhlasem valné hromady, 3. ve smlouvě o výkonu funkce. V každém případě by její sjednání bylo kontrolováno ze strany společníků či akcionářů. Vzhledem k výše zmíněnému závěru Nejvyššího soudu se však o toto zákonné ustanovení opřít nemůžeme. Reálně tak hrozí situace, že si takové ujednání budou podepisovat statutární orgány či jejich členové sami mezi sebou dle vlastní vůle.

U rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 2049/2009 bude vhodné se chvíli zdržet. Skutkový stav spočíval v tom, že byla sjednána konkurenční doložka pro jednatele společnosti, nutno podotknout s velmi vysokou kompenzací za rok jejího dodržování – činila dvanáctinásobek průměrné měsíční mzdy, již jednatel ve společnosti pobíral za práci v pozici generálního ředitele. Po několika měsících trvání omezení společnost bývalému jednateři oznámila, že na dodržování konkurenční doložky netrvá. Omezený společnost žaloval. Ta namítala, že od dohody upustila z toho důvodu, že bývalý statutární orgán zavinil její nepříznivý hospodářský výsledek. Soud prvního stupně ještě ustanovení § 66 odst. 3 uvažoval.

Druhá instance uznala nárok žalobce na kompenzaci za celý rok zákazu konkurence, protože jednostranným sdělením žalované o netrvání na dodržení konkurenční doložky nemohlo dojít ke změně obsahu smlouvy a argument, že plnění bývalému jednateři nemá být poskytnuto z důvodu, že přispěl k nepříznivým hospodářským výsledkům, neobstojí, jelikož ustanovení § 66 odst. ObchZ na uvedený případ nedopadá. Tento závěr odvolací soud zdůvodnil

³⁵ § 66 odst. 3 ObchZ zní: *Jakékoliv plnění společnosti ve prospěch osoby, jež je orgánem společnosti nebo jeho členem, na které neplyne právo z právního předpisu nebo z vnitřního předpisu, lze poskytnout pouze se souhlasem valné hromady, nebo je-li přiznáno ve smlouvě o výkonu funkce. Společnost plnění neposkytne, jestliže výkon funkce zřejmě přispěl k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti, anebo při zaviněném porušení právní povinnosti v souvislosti s výkonem funkce.*

³⁶ J. Dědič byl přesvědčen o opaku, viz Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl I., Polygon, 2002, s. 459.

³⁷ Takový názor zastává v komentáři k § 66 ObchZ např. J. Dědič in Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl I., Polygon, 2002, s. 460., avšak pochybnosti vznáší I. Štenglová in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Obchodní zákoník: Komentář, 13. vydání, C. H. BECK, 2010, s. 264.

teleologickou interpretací daného ustanovení, když dovodil, že jeho účelem je postihnout statutární orgán, který svou funkci nevykonával řádně. Dále zdůraznil, jaká je povaha plnění za dodržení konkurenční doložky, když poznamenal, že jde o „*plnění, které s kvalitou výkonu funkce jednatele nijak nesouvisí - jedná se o kompenzaci žalobce za profesní omezení po skončení jeho působení u žalovaného.*“ Takovéto vymezení vyrovnání za dodržení doložky odpovídá jeho zásadnímu, či přímo jedinému, účelu. Jde o odpovídající závazek druhé strany synallagmatické dohody. Jeho důvodem není samoučelná odměna pro odcházejícího funkcionáře.

Hypoteticky lze připustit, že samotný celkový rozsah omezení v konkurenční klauzuli na kvalitě výkonu funkce někdy záviset může. Čím schopnější člen orgánu je, tím větší se může zdát riziko, že bude společnosti úspěšně konkurovat. V takovém případě jej omezíme více a výrazněji, a právě tomu musí odpovídat vyšší protiplnění. Pozdější zjištění, že bývalý člen orgánu nebyl tolik schopný a způsobil nám hospodářskou ztrátu, by samo o sobě nemohlo znamenat možnost dovolat se zániku konkurenční doložky, protože schopnosti bývalého funkcionáře nemohly být jediným důvodem, proč byla sjednána. V úvahu zde však připadá neplatnost úkonu pro omyl jednajících osoby, který se týká skutkových okolností (*error facti*), rozhodné by však bylo, zda sjednání konkurenční doložky skutečně souviselo s kvalitou výkonu funkce, a přitom se nejednalo o zvláštní formu ocenění. Navíc i špatný bývalý správce může svým soutěžním jednáním představovat hrozbu. Pokud by společnost přece jen měla zájem na tom, aby byla výše odškodnění závislá na hospodářských výsledcích, mohla by takovou podmínku v dohodě o konkurenční doložce sjednat.

Následné dovolání Nejvyšší soud odmítl. Ztotožnil se se závěry odvolacího soudu a částečně je doplnil. Teleologickým výkladem ustanovení § 66 odst. 3 věty druhé ObchZ dovodil, že se vztahuje pouze na některá plnění, která jsou poskytována v souvislosti s výkonem funkce. Odškodnění za dodržování konkurenční doložky za taková nepovažuje. Daný výrok vzbuzuje otázku, co vlastně spadá do obsahu obratu „*plnění poskytovaná v souvislosti s výkonem funkce*“. Kde jsou jeho hranice³⁸? Byť od vyhlášení tohoto rozhodnutí uplynula relativně krátká doba, již nejméně jedenkrát na něj Nejvyšší soud při svém dalším rozhodování odkázal, a to v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 2126/2009 ze dne 16. června 2010, kde § 66 odst. 3 ObchZ neaplikoval na odměnu, kterou získal člen dozorčí rady za zastupování společnosti jako její advokát. Použil stejnou argumentaci, že totiž daná činnost nesouvisí s výkonem

³⁸ Odpovědět se pokusili J. Dědič a J. Lasák in Dědič, J., Lasák, J.: O ochraně obchodní společnosti: věcná, časová a osobní souvislost s výkonem funkce, *Obchodněprávní Revue*, 2010, č. 11, s. 316-322.

funkce³⁹. Dalším problémem, který plyne z vynětí protiplnění za rozšíření zákazu konkurence z § 66 odst. 3 ObchZ se ve svém článku zevrubně zabývali J. Dědič a J. Lasák⁴⁰. Upozorňují hlavně na skutečnost, že by nyní mohly být za vyrovnání za časové rozšíření zákazu konkurence maskovány tzv. zlaté padáky⁴¹. Svá tvrzení však až příliš zjednodušeně zakládají na totožnosti povahy plnění za konkurenční doložku a odchodného. Účel konkurenčních klauzulí však nelze ani pracovně opomíjet. Mnohem příhodnější je úvaha, že pokud by byla sjednána nepřiměřeně vysoká kompenzace za zdržení se soutěžních aktivit s tím, aby došlo k vyhnutí se § 66 odst. 3 ObchZ a ve skutečnosti by bylo zamýšleno poskytnout bývalému členovy orgánu onen zlatý padák, daný úkon by mohl být označen jako simulovaný. V takovém případě by bylo platné právě zastřené jednání⁴², šlo by tedy ve skutečnosti o plnění podléhající režimu § 66 odst. 3 ObchZ, a dokud by nebyly splněny podmínky tam vyžadované, dohoda by byla neúčinná, a plnění z takové je bezdůvodným obohacením. Také by pak bylo možné plnění neposkytnout, pokud by statutární orgán či jeho člen zřejmě přispěl ke špatným hospodářským výsledkům.

4. ÚPRAVA V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

V části čtvrté návrhu občanského zákoníku nazvané relativní majetková práva, v hlavě třetí pojednávající o závazcích z deliktního jednání, v díle druhém o zneužití a omezení soutěže najdeme v obecných ustanoveních prvního oddílu § 2917 pojmenovaném „nedovolená konkurenční doložka“. Již dnes bychom zde mohli pro sestavování dohod o konkurenčních doložkách nalézt inspiraci. V daném ustanovení jsou určeny nutné náležitosti, které musí být při omezení soutěžní činnosti sjednány, jinak by se k doložce nepřihlíželo. Jde o *území a okruh činnosti nebo okruh osob, kterých se zákaz týká*. Maximální doba takového závazku je 5 let s tím, že bylo-li by sjednáno více či trvání neomezené, platí po dobu pěti let. Dále je zde upravena moderační pravomoc soudu, pokud by měl ujednání za nepřiměřené.

³⁹ Toto rozhodnutí vzrušilo odbornou i neodbornou veřejnost. Byla proti němu dokonce podána ústavní stížnost, avšak v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 2975/10 ji Ústavní soud odmítl.

⁴⁰ Viz článek zmíněný v poznámce č. 38.

⁴¹ V důvodové zprávě k zákonu č. 370/2000 Sb, jímž byl do Obchoz § 66 odst. 3 včleněn, se výslovně jako příklad problematiky, kterou řeší, uvádí právě úplata při předčasném skončení funkce.

⁴² Viz Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné 1, 5. vydání, ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 133.

5. ZÁVĚR

Institut konkurenčních doložek zle považovat za velmi vhodný prostředek ochrany nemajetkových hodnot podnikatele, jako je například know-how, klientela či strategie. Jeho funkce je historicky ověřena a v tržní ekonomice má své nezastupitelné místo. V současnosti se s ním v našem platném právním řádu setkáváme u zaměstnanců, obchodních zástupců, prodejců, nájemců a pronajímatelů podniku. Byť u orgánů společnosti či jejich členů nám výslovná zákonná úprava konkurenčních doložek chybí, nic nebrání tomu, aby i zde byly díky principu smluvní volnosti využívány. Při jejich konstrukci je však třeba dbát na dodržení požadavku přiměřenosti a ospravedlnitelnosti i ctění jejich zásadního účelu, kterým je nastolení rovnosti v právu podnikat a toto právo chránit. Při respektování těchto judikaturou vyvozených zásad, a v jejich duchu sjednaných náležitostí konkurenční dohody, kterými jsou předmět omezení, doba jeho trvání, území a odpovídající protiplnění, se lze vyhnout situacím, kdy bude takové ujednání pro rozpor s dobrými mravy soudem prohlášeno za neplatné.

6. SHRNUÍ (ANOTACE)

Zákaz konkurence po skončení výkonu funkce

Práce se zabývá problematikou omezení konkurenčních jednání, která nastávají po skončení vztahu mezi společností a jejím statutárním orgánem či jeho členem, se zaměřením na institut konkurenčních doložek, který pro danou oblast není v současnosti zákonem upraven. První kapitola stručně uvádí čtenáře do problematiky. Druhá kapitola skýtá pohled na novodobý vývoj institutu a podává informace o v zákonech upravených konkurenčních doložkách pro zaměstnance a obchodní zástupce. Na začátku třetí kapitoly je diskutováno několik sporných otázek, které se týkají obecného zákonného zákazu konkurence pro orgány společností, další části jsou věnovány možnostem konstrukce a judikaturou dovozeným náležitostem post-smluvního konkurenčního ujednání, přičemž důraz je kladen na jejich přiměřenost, aby bylo minimalizováno riziko jejich rozporu s dobrými mravy, a tedy neplatnosti. Na konci práce je zmíněna úprava konkurenčních doložek v návrhu nového občanského zákoníku.

SUMMARY

Prohibition of Competition after the termination of exercise of the office

This thesis concerns the issue of limitation of competitive behavior, which arises after a relationship between a company and a person who is its statutory body or a member of its statutory body is terminated. It focuses on competition clauses, which have not yet been legally regulated. Chapter one presents basic facts and a general overview of the substance. The second chapter outlines recent historical evolution of the concept of competition clauses and provides information about competition clauses which can be binding on an employee or a commercial representative. The third chapter characterises general provisions of Czech Commercial Code associated with the Prohibition of Competition, then it points out how the competition clause could be created for a person who is a statutory body or a member of such a statutory body and outlines the main requirements and terms inherent to such clauses. These requirements are deduced from the court practice. The purpose is to highlight a demand on proportionality of such contract. When a competition clause restricts the official more than the necessary protection of the company requires, court can nullify it, by virtue of its variance with good manners. Chapter four shifts the focus to the draft of new Czech civil code, in which the competition clauses are regulated.

7. POUŽITÁ LITERATURA, JUDIKATURA A OSTATNÍ ZDROJE

ODBORNÁ LITERATURA

Čech, P.: Péče řádného hospodáře a povinnost loajality, Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4-15

Čech, P.: K přiměřenosti smluvní pokuty, Právní rádce, 2008, č. 5, s. 24-32

Černohlávek, J.: K zákazu konkurence po skončení smluvního poměru, Obchodní právo, 1994, č. 11, s. 16-17

Dědič, J., Lasák, J.: O ochraně obchodní společnosti: věcná, časová a osobní souvislost s výkonem funkce, Obchodněprávní Revue, 2010, č. 11, s. 316-322

Dědič, J.: Obchodní zákoník: Komentář, Díl I., II., III., IV., Polygon, 2002

Dvořák, T.: K problematice odstupného v manažerských smlouvách, Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 257-259

Eliáš, K., Bezouška, P.: Konkurenční klauzule v česko-slovenském srovnání., Obchodněprávní Revue, 2010, č. 12, s. 343-348

Kocina, J.: Zákaz konkurence a důsledky jeho porušení, Bulletin Advokacie, 2006, č. 10, s. 15-25

Křetínský, D.: Věcný a osobní rozsah zákazu konkurence v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1999, č. 6, s. 302-312

Pelikánová, I.: Konkurenční doložky a český právní řád, Právní praxe v podnikání, 1997, č. 17, zdroj ASPI, ASPI ID: LIT7944CZ

Pelikánová, I., Černá, S. a kol.: Obchodní právo 2, ASPI-Wolters Kluwer, 2006

Pokorná, J., Večerková, E. : K zákazu konkurenčního jednání v obchodních společnostech, Právní rozhledy, 1997, č. 12, s. 601-604

Rada, I. a kol.: Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s., Linde, Praha, 2004

Rada, I.: Tři zákazy uložené členům statutárních orgánů, 2003, č. 1, s. 6-15

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Obchodní zákoník: Komentář, 13. vydání, C. H. BECK, 2010

Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné 1, 5. vydání, ASPI-Wolters Kluwer, 2009

Zrútský, J.: Konkurenční ujednání v pracovních smlouvách, Právní rozhledy, 1996, č. 11, s. 515

JUDIKATURA

Rozhodnutí Ústavního soudu (všechna dostupná na internetové adrese <http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>)

sp. zn. II. ÚS 192/95 (uveřejněno ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, s. 4, r. 1995)

sp. zn. IV. ÚS 464/98

sp. zn. II. ÚS 30/08

sp. zn. II. ÚS 2975/10

Rozhodnutí Nejvyššího soudu (všechna dostupná na internetové adrese <http://www.nsoud.cz/>)

sp. zn. 33 Cdo 1008/98 (na uvedené internetové adrese nezveřejněno)

sp. zn. 29 Odo 463/2001

sp. zn. 21 Cdo 1276/2001 (uveřejněno v časopise Soudní judikatura č. 7, r. 2002)

sp. zn. 21 Cdo 249/2005

sp. zn. 32 Odo 407/2005

sp. zn. 32 Odo 659/2005

sp. zn. 29 Cdo 1053/2007

sp. zn. 23 Cdo 4192/2008

sp. zn. 29 Cdo 2049/2009

sp. zn. 29 Cdo 2126/2009

Rozhodnutí Vrchního soudu

sp. zn. 2 Cdon 1628/97 (uveřejněno v časopise Soudní judikatura, č. 22., r. 1999)

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>

<http://www.nsoud.cz/>

<http://iuslaboris.com/Files/non-compete-clauses-an-international-guide.pdf>.